

SZŐLŐMŰVELÉS TOKAJ-HEGYALJÁN

A hegyaljai szőlők művelésének rendjét korabeli források segítségével a 16. századtól követhetjük nyomon.

A minőség védelmében számos szőlőhegyi rendszabály született, amelynek betartását a hegyaljai mezővárosok bírása és a választott szőlőhegyi tisztségviselők igyekeztek betartatni. **Szabályozták a telepítés és művelés rendjét, a szüret időpontját, sőt a helyi borászatban használatos űrmértékeket is.**

A mai tájképet is meghatározó soros művelési mód mindössze százötven éves múltra tekint vissza. Korábban a tőkék rendezetlenül álltak a hegyoldalon. Ez megnehezítette a művelést, de a hagyomány szerint sok előnnyel is bírt, például a tőkék nem árnyékolták egymást.

Hegyalján a szőlőmunkák hagyományosan Szent Gergely napjával (március 12) kezdődtek, a szüret kezdő időpontja pedig — legkésőbb az egész országban — Simon-Juda napja (október 28.) volt.

A munkák a nyitással kezdődtek és – egészen a 19. század végéig — a zárással végeztek. A föld megmunkálásának helyi eszköze a **rövid nyelű, kétágú kapa** volt, amellyel fáradtságos munkával a köveket is ki lehetett fordítani a talajból.

Az öreg, megritkult ültetvényekben a **tőkék pótlását** bújtatással végezték, amit a helyben **homlításnak** neveztek. E művelet, illetve a speciális helyi elnevezés emlékét dal is őrzi: „*Lőre, lőre, de savanyú lőre, veszett volna a pataki homlító gödörbe*”.

A **metszés és oltás** eszköze a 19. század végéig a baltás metszőkés volt, később metszésre ollót, az oltásra pedig speciális oltókéseket „*ótani való kis fűrészeket használtak*”. A borvidéket hagyományosan a kopaszfejre való metszés jellemezte, azaz a tőkéről minden vesszőt levágtak. A tőke így kevés termést adott, de azok közel a talajhoz fejlődtek ki, így a sugárzó hó letről is érte őket.

Tokaji Múzeum
3910 Tokaj, Bethlen G. u. 7.
☎ +36 47 352 636
✉ info@tokajimuzeum.hu

Világörökségi Bormúzeum
3910 Tokaj, Serház út 55.
☎ +36 47 552 050
✉ info@bormuzeum.eu

A borvidéken nyaranta hagyományosan kétszer kötözték és háromszor kapálták a szőlőt. A nyár végétől a szőlő őrzését nagyszámú csősz, azaz szőlőpásztor végezte.

A **szüret és az aszú válogatása** női munka volt, a hordást pedig – csöbörben, majd puttonyban – a férfiak végzeték. A szedőhelyet rendszerint a hegyaljai szőlőbirtokok közepén alakították ki, innen szállították a városi házakhoz feldolgozásra.

A **lényszerés** hagyományos módja a taposás volt, amely a kerek fenekű dongás kádakban, sokszor ritka szövésű szűrőzsák segítségével történt. Taposás előtt a csöbörben összegyűjtött szőlőt csömöszlőfával törték meg. Taposás végeztével a kádba szűrőkast állítottak, amelyből kimerték és a tőtikének nevezett tölcsér segítségével a hordókba töltötték. A taposást csak a 19. század vége felé váltották fel német közvetítéssel, német hatásra terjedő prések. A helyben sajtónak nevezett prések meggyorsították a munkát az egyre kiterjedtebb szőlőkben.

Mint Európa szinte minden borvidékén, a termesztett fajtákban, a művelés módjában és a helyi szőlőművelő társadalom fejlődésében is mérföldkő volt a **filoxéravész**. A szőlőgyökértetű okozta súlyos járvány 1885-ben érte el Tokaj-Hegyalját, ahol tíz év leforgása alatt kipusztította a szőlők zömét. Az új szőlők a kártevőnek ellenálló amerikai direkt termő alanyok voltak, amelyre hagyományos és a borvidéken újnak számító európai fajtákat oltottak.

A tokaji borvidék mintegy harminc év alatt teljesen újra települt.